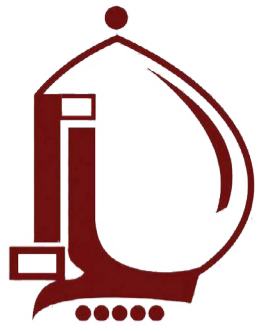

خبرنامه اطلاع رسانی داخلی
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
ویژه نامه اربعین حسینی

اربعین سبوت جهان در غم می بندد سراسر کشور طواف می بندد

آسمان هم می گرید

امام صادق (ع) فرمود:
«بَكَتَ السَّمَاءُ عَلَى الْحُسَيْنِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا بِاللَّيْلِ»
«آسمان چهل روز بر حسین (ع) خون گریه کرد».
(مناقب آل ابی طالب (ع)، ابن شهر آشوب مازندرانی، ج ۴، ص ۵۴)

وجه تسمیه اربعین

واژه «اربعین» در منابع لغوی ذیل ریشه «ربع» تعریف شده است. صاحب کتاب التحقیق این گونه آورده که اصل واحد در ماده «ربع» را عدد مخصوص دانسته که معنای آن با اختلاف صیغه متفاوت می شود و واژه «اربعین» نیز دلالت بر کثرت دارد. (التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، مصطفوی، ج ۴، ص ۳۲ - ۳۳)

همچنین در قاموس قرآن با استناد به آیه «وَ إِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ اَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ»، «و آن گاه که با موسی چهل شب قرار گذاشتیم آن گاه در غیاب وی، شما گوساله را [به پرستش] گرفتید، در حالی که ستمکار بودید» (بقره/۵۱) به عدد اشاره داشته است. (مفردات ألفاظ القرآن، راغب اصفهانی، ص ۳۳۹)

علامه طباطبایی نیز ذیل تفسیر آیه فوق به آیه دیگری همچون «وَ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَاَتَمَمْنَا بِهَا عَشْرَ فِتْنٍ مِّمَّاتٍ رَبِّهِ اَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَاَقَالَ مُوسَىٰ لِاَخِيهِ هَارُونَ اَخْلَفْتَنِي فِي قَوْمِي وَاَصْلَحُ وَا لَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ»، «و با موسی، سی شب وعده گذاشتیم و آن را با ده شب دیگر تمام کردیم. تا آن که وقت معین پروردگارش در چهل شب به سر آمد و موسی [هنگام رفتن به کوه طور] به برادرش هارون گفت: «در میان قوم من جانشینم باش و [کار آنان را] اصلاح کن و راه فسادگران را پیروی مکن» (اعراف/۱۴۲) استناد کرده است.

ایشان فرمودند که ذکر چهل شب در آیه ۵۱ بقره از باب تغلیب یا آن که ده روز آخر به یک قراردادی دیگر قرار شده است، پس چهل شب مجموع دو قرارداد است. (ترجمه تفسیر المیزان، طباطبایی، مترجم: موسوی همدانی، ج ۱ ص ۲۸۶)

صاحب تفسیر نمونه نیز ذیل آیه ۵۱ بقره به انحراف بزرگ بنی اسرائیل اشاره کرده است. (رک: تفسیر نمونه، مکارم شیرازی، ج ۱، ص ۲۵۳)

ایشان همچنین در تفسیر آیه ۱۴۲ اعراف بر این نظر هستند که چهل روز برای آزمودن بنی اسرائیل بوده است که ابتدا سی روز بود، سپس تمدید شد، تا منافقان بنی اسرائیل صفوفشان مشخص شود. (رک: تفسیر نمونه، مکارم شیرازی، ج ۶، ص ۳۴۰)

اما اربعینی که در روز بیستم ماه صفر از آن یاد شده است و مشهور می باشد، در واقع همان اربعین حسینی است که سیره مستمره شیعه از زمان ائمه (ع) بر آن جاری است که در عراق از هر طرف رو به سوی کربلا آورده و به زیارت قبر مطهر بیشتر اهمیت می دهند. (تحقیق درباره اول اربعین حضرت سید الشهدا (ع)، قاضی طباطبایی، ص ۱۲)

سندیت اربعین سیدالشهدا (ع)

اربعین سید الشهدا سند حقانیت و مظلومیت ایشان را در عرصه کشمکش حق و باطل نمودار می سازد. تشکیل مجالس و محافل سنوی برای اولیاء دین گرچه از اهم امور و الزام مهمات است ولی برای هیچ کدام از آن ها مساله اربعین وجود ندارد و تنها برای حضرت سید الشهدا (ع) این سنت و شعار در مکتب تشیع وضع و جعل گردیده است. (اربعین در فرهنگ شیعه، حسینی طهرانی، ص ۲۲-۲۳)

باتوجه به آن چه در سندیت اربعین ذکر شد، در سخنان متعددی نسبت به اربعین امام (ع) سفارش شده است که این امر بر جایگاه اختصاصی آن بیش از پیش می افزاید.

در این زمینه می توان به سخن مقام معظم رهبری نیز اشاره کرد که ایشان نیز در اهمیت و جایگاه اربعین حسینی فرمودند: «اربعین در حادثه ی کربلا یک شروع بود؛ یک آغاز بود. بعد از آن که قضیه ی کربلا انجام گرفت - آن فاجعه ی بزرگ اتفاق افتاد - و فداکاری بی نظیر ابا عبدالله (ع) و اصحاب و یاران و خانواده اش در آن محیط محدود واقع شد، حادثه ی اسارت ها پیام را باید منتشر می کرد و خطبه ها و افشاگری ها و حقیقت گوئی های حضرت زینب (س) و امام سجاد (ع) مثل یک رسانه ی پر قدرت باید فکر و حادثه و هدف و جهت گیری را در محدوده ی وسیعی منتشر می کرد و کرد. خاصیت محیط اختناق این است که مردم فرصت و جرئت این را پیدا نمی کنند که حقایقی را که فهمیده اند، در عمل خودشان نشان بدهند؛ چون اولاً دستگاه ظالم و مستبد نمی گذارد مردم بفهمند و اگر فهم مردم از دست او خارج شد و فهمیدند،

اربعین رو چهره سیدالشهدا است کرم بارها برایت سید است

و سیاهی ها و تاریکی ها و یزیدی های دوران آینده تاریخ هم اثری روشنگر و افشا کننده داشت؟ اگر حسین شهید می شد، اما مردم آن روز و مردم نسل های بعد نمی فهمیدند که حسین شهید شده، آیا این خاطره چه اثری و چه نقشی می توانست در رشد و سازندگی و هدایت و برانگیزانندگی ملت ها و اجتماعات و تاریخ بگذارد؟

می بینید که هیچ اثری نداشت، بله حسین که شهید می شد، خود او به اعلی علیین رضوان خدا می رسید، شهیدانی که کسی نفهمید و در غربت، در سکوت، در خاموشی شهید شدند، به اجر خودشان در آخرت رسیدند، روح آن ها فتوح و گشایش را در درگاه رحمت الهی به دست آورد، اما آیا چقدر درس شدند، چقدر اسوه شدند، درس، آن شهیدی می شود که شهادت او و مظلومیت او را نسل های معاصر و آینده او بدانند و بشنوند، درس و اسوه آن شهیدی می شود که خون او بجوشد و در تاریخ سرازیر بشود، مظلومیت یک ملت آن وقتی می تواند زخم پیکر ستم کشیده شلاق خورده ملت ها را شفا بدهد و مرهم بگذارد که این مظلومیت فریاد بشود، این مظلومیت به گوش انسان های دیگر برسد، برای همین است که امروز ابرقدرت ها صدا توی صدا انداختند که صدای ما بلند نشود، برای همین است که حاضرند پول های گزاف خرج کنند تا دنیا نفهمد که جنگ تحمیلی چرا به وجود آمد، با چه انگیزه ای، با دست که، با تحریک که. آن روز هم دستگاه های استکباری، حاضر بودند هر چه دارند خرج کنند به قیمت این که نام و یاد حسین و خون حسین و شهادت عاشورا مثل درس در مردم آن زمان و ملت های بعد باقی نماند و شناخته نشود. البته در اوائل کار درست نمی فهمیدند که چقدر مطلب با عظمت است. هر چه بیشتر گذشت، بیشتر فهمیدند.

در اواسط دوران بنی عباس حتی قبر حسین بن علی (ع) را ویران کردند، آب انداختند، خواستند از او هیچ اثری باقی نماند. نقش یاد و خاطره شهیدان و شهادت این است، شهادت بدون خاطره، بدون یاد، بدون جوشش خون شهید، اثر خودش را نمی بخشد و اربعین آن روزی است که برافراشته شدن پرچم پیام شهادت کربلا در آن روز آغاز شد و روز بازماندگان شهادت است. حالا چه در اربعین اول، خانواده امام حسین (ع) به کربلا آمده باشند و چه نیامده باشند. اما اربعین اول آن روزی است که برای اولین بار زائران شناخته شده حسین بن علی به کربلا آمدند؛ جابر بن عبدالله انصاری است و عطیه از اصحاب پیغمبر، از یاران امیر المومنین آمدند آن جا و جابر بن عبدالله حتی نابینا بود - آن طور که در نوشته ها و اخبار هست - و دستش را عطیه گرفت و برد روی قبر حسین بن علی گذاشت و او قبر را لمس کرد و گریه کرد و با حسین بن علی (ع) حرف زد و با آمدن خود و با سخن گفتن خود خاطره حسین بن علی را زنده کرد و سنت زیارت قبر شهداء را پایه گذاری کرد. یک چنین روز مهمی است روز اربعین». (حوزه نت)

اربعین در بیان شهید مطهری

استاد شهید مطهری درباره فلسفه «شعائر بودن» اربعین و عزاداری در آن می نویسد: «هیچ با خودتان فکر کرده اید که فلسفه این که باید عزاداری امام حسین (ع) هر سال [در عاشورا و اربعین] تجدید شود، چیست؟ اسلام می گوید: عزاداری معمولی برای افراد عادی، سه روز است؛ یعنی اگر کسی پدر یا برادرش مرد، سه روز به عنوان فرد عزادار در خانه می نشیند. مسلمین

نمی گذارد به آن چه فهمیده اند، عمل کنند. در کوفه، در شام، در بین راه، خیلی ها از زبان زینب کبری (س) یا امام سجاد (ع) یا از دیدن وضع اسرا، خیلی چیزها را فهمیدند، ولی کی جرئت می کرد، کی توانائی این را داشت که در مقابل آن دستگاه ظلم و استکبار و استبداد و اختناق، آن چه را که فهمیده است، بروز دهد؟ مثل یک عقده ای در گلوئی مؤمنین باقی بود. این عقده روز اربعین اولین نشتر را خورد؛ اولین جوشش در روز اربعین در کربلا اتفاق افتاد». (بیانات در دیدار جمعی از مردم آذربایجان شرقی، ۱۳۸۷/۱۱/۲۸)

اولین زائر اربعین

در باب این که اولین زائر سیدالشهدا (ع) چه کسی بوده است نظر بر این است که عموم مورخین و ارباب مقاتل اتفاق دارند که تشریف جابر انصاری به زیارت سید الشهدا (ع) در اربعین اول بوده است. (تحقیق درباره اول اربعین حضرت سید الشهدا (ع)، قاضی طباطبایی، ص ۱۲)

از این جهت، اهمیت این روز به این دلیل است که طبق نقل های تاریخی جابر بن عبدالله انصاری، در این روز به عنوان اولین زائر بر سر مزار امام حسین (ع) حاضر شده است. (قمی، سفینه البحار، قمی، ج ۸، ص ۳۸۳)

همچنین آمده است که بازماندگان حادثه کربلا نیز در این روز به کربلا بازگشته و قبر امام حسین (ع) و سایر شهدای کربلا را زیارت کرده اند. (المهوف علی قتلی الطفوف، ابن طاووس، ص ۲۲۵) که آن را زیارت «مرد الرأس» یعنی بازگرداندن سر می خوانند. (تحقیق درباره اول اربعین حضرت سید الشهدا (ع)، قاضی طباطبایی، ص ۱-۲) قابل توجه می باشد که منابع تاریخی زیارت قبر امام حسین (ع) توسط جابر را دو گونه، گزارش کرده اند. که مطالعه مفصل و تطبیقی آن به خواننده محترم واگذار می شود.

در پایان این قسمت می توان بیان داشت که منشاء اهمیت اربعین از جهت بازگشت اسرا از شام به مدینه و زیارت قبر سیدالشهدا (ع) توسط جابر بن عبدالله انصاری است.

بیاناتی در اهمیت اربعین ...

اربعین از روزهای مهمی در تاریخ شیعه می باشد که دارای جایگاهی بس ارزشمند می باشد. از این رو در این قسمت به اقتضای عنوان ویژه نامه به اختصار به سخنانی که در این مورد بیان شده است، اکتفا می شود.

اربعین حسینی در کلام مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری نیز در اهمیت اربعین حسینی می فرمایند: «اهمیت اربعین از کجاست؟ صرف این که چهل روز از شهادت شهید می گذرد، چه خصوصیتی دارد؟ اربعین خصوصیتش به خاطر این است که در اربعین حسینی یاد شهادت حسین زنده شد و این چیز بسیار مهمی است. شما فرض کنید اگر این شهادت عظیم در تاریخ اتفاق می افتاد یعنی حسین بن علی و بقیه شهیدان در کربلا شهید می شدند، اما بنی امیه موفق می شدند همان طور که خود حسین را و یاران عزیزش را از صفحه روزگار برافکنند و جسم پاکشان را در زیر خاک پنهان کردند، یاد آن ها را هم از خاطره نسل بشر در آن روز و روزهای بعد محو کنند. ببینید در این صورت آیا این شهادت فایده ای برای عالم اسلام داشت؟ یا اگر هم برای آن روز یک اثری می گذاشت، آیا این خاطره در تاریخ هم، برای نسل های بعد هم، برای گرفتاری ها

هم وظیفه دارند، به تسلیت او بروند و بعد از سه روز، باید غائله را خاتمه بدهد. تنها موضوعی که گفته اند برای همیشه باید آن را احیا کنید و برایش بگریید، آن را زنده نگه دارید و نگذارید فراموش شود، مسئله عزاداری بر حسین بن علی [در عاشوراها و اربعین ها] است، چرا؟ آیا حسین بن علی (ع) نیازی دارد که ما و شما بیاییم، بنشینیم برایش گریه کنیم، مثلاً تشفی قلبی پیدا می کند، العیاذ بالله عقده های دلش خالی می شود؟ یا عقده های دل فاطمه زهرا یا حضرت امیر خالی می شود؟ اصلاً آن ها عقده دارند که بخواهند خالی کنند؟ امام صادق (ع) فرمود: «سوره والفجر را بخوانید که سوره جد ما حسین بن علی است!» (تفسیر نور الثقلین، عروسی حویزی، ج ۵، ص ۵۷) گفتند: آقا به چه مناسبت؟ فرمود: «به مناسبت آیات آخر سوره فجر: «يَأْتِيهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ * اِزْجِعِي إِلَى رَبِّكَ رَاضِيَةً مُرْضِيَةً * فَادْخُلِي فِي عِبَادِي * وَادْخُلِي جَنَّاتِي»، (فجر/ ۲۷ - ۳۰). ای صاحب نفس آرام! به سوی پروردگارت بازگرد! تو از پروردگارت خشنودی؛ عقده ای در روح تو وجود ندارد، تو آگاهانه کار خودت را انجام دادی از کارت هم خوش حالی، خدا از تو راضی است. حالا برو در زمرة بندگان خاص من، در زمرة بندگان ما باش! حسین رفت نزد پدر و برادر و مادر و جد بزرگوارش. آن ها در یک سعادت هستند که برای ما قابل تصور نیست. عقده ای ندارند که ما بخواهیم برای تشفی عقده آنها کاری کرده باشیم. پس مسئله چیست؟ تشفی این است که اسلام، اصلی دارد، به نام اصل عدل، اسلام اصلی دارد به نام مبارزه با ظلم و ستمگری، اصلی دارد به نام حماسه شهادت. حسین، سمبل احیای عدالت اسلام است. حسین، سمبل مبارزه با ظلم در دنیای اسلام است. حسین، حماسه شهادت است. حسین، شعار عدالت اسلامی است؛ شعار عدالت است.

تا شما نام حسین را زنده نگه می دارید، تا شما اربعین را زنده نگه می دارید؛ یعنی ما طرفدار عدالت اسلامی هستیم. اینکه پرچم سیاه بالای خانه تان می زیند؛ یعنی من وابسته به حسینم. کدام حسین؟ همان حسینی که در راه عدالت شهید شده، پس من وابسته به عدالت اسلامی ام. من وابسته به حسینم؛ حسینی که در راه خدا هر چه داشت داد؛ آن حسین پاک باخته در راه خدا. پس من طرفدار پاک باختگی در راه خدا هستم. همین خود شعار است. این است که به ما گفته اند نگذارید این حادثه فراموش شود. سال به سال این خاطره را تجدید کنید. عاشورا را تجدید کنید، اربعین را تجدید کنید. وقتی که این خاطره را تجدید می کنید، متن وقایع را برای یکدیگر بازگو می کنید. وقتی متن وقایع را بازگو می کنید، می بینید چگونه است که حسین برای عدل اسلامی قیام کرد و در مقابل ظلم ایستادگی کرد؛ صحنه ای و حماسه ای می بینید که نظیرش در همه دنیا هرگز وجود ندارد. این هم خودش تعظیم شعائر است: «ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعْرَتَهُ اللَّهُ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ»، (حج/ ۳۲) هر کسی که شعائر الهی را زنده کند و بزرگ بشمارد، این نشانه آن است که قلبی پاک و متقی و پرهیزکار دارد. (پانزده گفتار، مطهری، ص ۱۶۸ - ۱۷۰)

کاوشی کوتاه در عدد چهل

یکی از مقوله های مورد بحث، جایگاه برخی اعداد است که در نقل ها هم از آن ها یاد شده است. مثل عدد سه، هفت، سیزده، چهل و ... ذکر اعداد در متون دینی می تواند به منفعت و خیرهای نهفته در آن ها باشد.

به عنوان نمونه می توان در مورد عدد چهل به روایتی از پیامبر اکرم (ص) اشاره داشت که ایشان فرمودند: «أَخْلَصَ اللَّهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَجَزَّ اللَّهُ يَتَابِعُ الْحِكْمَةَ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ»، «هر کس چهل روز برای خداوند اخلاص ورزد خداوند چشمه های حکمت را از قلبش بر زبانش جاری می سازد». (بحار الأنوار، مجلسی، ج ۶۷، ص ۲۴۹)

اما در تبیین اربعین حسینی می توان به تکریم این روز و احیای خاطره غمبار عاشورا اشاره داشت که این امر رمز تداوم شعور عاشورایی در زمان های بعد بوده است.

۱. چهل روز گریه

گریه پدیده و خصلتی عاطفی - روانی در فرد است که در شرایطی بروز می کند. که در نهایت این امر سبب آرامش فرد می شود. شهادت اباعبدالله الحسین (ع) به اندازه ای برای عالم و موجداتش سنگین و دردناک بود که همه را تحت تاثیر قرار داد. تا آن جا که امام صادق (ع) می فرمایند: «يَا زُرَّارَةَ إِنَّ السَّمَاءَ بَكَتْ عَلَى الْحُسَيْنِ (ع) أَرْبَعِينَ صَبَاحًا بِالْدمِ وَإِنَّ الْأَرْضَ بَكَتْ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا بِالسَّوَادِ وَإِنَّ الشَّمْسَ بَكَتْ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا بِالْكُوفِ وَالْجُمُرَةَ وَإِنَّ الْجِبَالَ تَقَطَّعَتْ وَانْتَثَرَتْ وَإِنَّ الْبَحَارَ تَفَجَّرَتْ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ بَكَتْ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا عَلَى الْحُسَيْنِ (ع) وَمَا اخْتَصَبَتْ مِنْ أَمْرَةٍ وَلَا آذَنْتْ وَلَا كَتَبَتْ...»، «ای زراره آسمان تا چهل روز بر حسین بن علی (ع) خون بارید و زمین تا چهل روز تار و تار یک بود و خورشید تا چهل روز گرفته و نورش سرخ بود و کوه ها تکه تکه شده و

پراکنده گشتند و دریاها روان گردیده و فرشتگان تا چهل روز بر آن حضرت گریستند و هیچ زنی از ما اهل بیت خضاب نکرد و روغن به خود نمالید و سرمه نکشید ...». (مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، نوری، ج ۱۰، ص ۳۱۳ - ۳۱۴)

۲. گریه زمین برای مومن

شخص مومن وجود ارزشمندی برای سایر هموعان و جهان دارد. در روایاتی از برکات آثار وجودی ایشان یاد شده است. از این رو فقدان مومن برای هستی نیز سخت است که رسول گرامی اسلام (ص) در سفارشات خود به ابودر فرمودند: «يَا أَبَا ذَرٍّ، إِنَّ الْأَرْضَ لَتَبْكِي عَلَى الْمُؤْمِنِ إِذَا مَاتَ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا»، «ای ابودر! هنگامی که مؤمنی از دنیا می رود، زمین تا چهل روز برای او گریان است». (الأمالی، طوسی، ص ۵۲۵)

پیاده روی اربعین

در پیاده روی اربعین سادگی، ایثار، ایمان، توکل، صبر، آرامش، خلوص، محبت، برادری دینی و ... موج می زند. سنتی که به هدف دلدادگی به سرور شهیدان حضرت اباعبدالله الحسین (ع) شکل می گیرد. در روایات فراوانی به استجاب پیاده روی به سوی مسجد، تشییع جنازه، نماز عید، حج و عمره، زیارت مؤمن و ... اشاره شده است. در ثواب پیاده رفتن برای زیارت امام حسین (ع) امام صادق (ع) می فرمایند: «مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ (ع) مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَمَحَا عَنْهُ أَلْفَ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ لَهُ أَلْفَ دَرَجَةٍ»، «هر کس که با پای پیاده به سوی قبر حسین (ع) رود خداوند برای هر گام او هزار حسنه نوپسند و از او هزار بدی را بزاید و به او هزار درجه دهد». (کامل الزیارات، ابن قولویه، ص ۱۳۳)

رهبر معظم انقلاب در بیانات گوهر باری که درباره اربعین حسینی ایراد فرمودند به مقوله پیاده روی و فلسفه آن اشاره کردند. ایشان این پیاده روی را نوع حرکت که برگرفته از عشق و ایمان است، دانسته اند. ایشان می فرمایند: «این روزها روزهای نزدیک به اربعین است. پدیده بی نظیر و بی سابقه ای هم در این سال های اخیر به وجود آمده و آن، پیاده روی میان نجف و کربلا یا بعضی از شهرهای دورتر از نجف تا کربلا است؛ بعضی از بصره، بعضی از مرز، بعضی از شهرهای دیگر، پیاده راه می افتند و حرکت می کنند. این حرکت حرکت عشق و ایمان است؛ ما هم از دور نگاه می کنیم به این حرکت و غبطه می خوریم به حال آن کسانی که این توفیق را پیدا کردند و این حرکت را انجام دادند: گرچه دوریم به یاد تو سخن می گوئیم بعد منزل نبود در سفر روحانی». (بیانات در ابتدای درس خارج فقه درباره پیاده روی اربعین، ۹/۹/۱۳۹۴)

کاوشی تناول در زیارت امام (ع)

در سخنی از امام صادق (ع) نقل شده که فرمودند: «بَلَّغْنِي أَنْ قَوْمًا إِذَا زَارُوا الْحُسَيْنَ بَنَ عَلِيٍّ حَمَلُوا مَعَهُمُ السُّفْرَ فِيهَا الْحَلَاوَةُ وَالْأَخِيصَةُ وَ أَشْبَاهُهَا لَوْ زَارُوا قَبُورَ أَجْبَانِهِمْ مَا حَمَلُوا ذَلِكَ»، «به من خبر رسیده است گروهی چون حسین (ع) را زیارت می کنند، سفره هایی به همراه خود می برند، که شیرینی جات و حلواها و امثال آن ها در آن حمل شده است». (کامل الزیارات، ابن قولویه، ص ۱۳۰) با دقت در محتوای سخن امام (ع) مشخص می شود که در این سفر معنوی نباید از غذاهای حاوی شیرینی جات خیلی استفاده کرد.

درنگی در زیارت اربعین

عاشورا و اربعین درس های زیادی برای قرن ها به یادگار گذاشت که پس از قرن ها این راه همچنان ادامه دارد. زیارت اربعین نیز آموزه هایی دارد که مملو از معنویت و اخلاص می باشد.

شمه ای از درس های مطرح در زیارت اربعین عبارتند از: احیای فرهنگ شهادت، شهادت سود خالص، بالاترین افتخار، رمز جاودانگی، شهادت گلاوزه عاشورا، دعوتنامه شهادت و ... (مجموعه مقالات اربعین، جمعی از نویسندگان حج و زیارت، ص ۱۶۸ - ۱۷۸) یکی از زیارت هایی که نسبت به آن توصیه شده، زیارت اربعین می باشد. همان گونه که امام حسن عسگری (ع) در سخنی فرمود: «عَلَامَاتُ الْمُؤْمِنِينَ خَمْسٌ صَلَاةُ الْإِحْدَى وَالْخُمْسِينَ وَ زِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ وَ التَّحَنُّمُ فِي الْيَمِينِ وَ تَقْفِيرُ الْجَبِينِ وَ الْجَهْرُ بِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»، «علامات مؤمن پنج چیز است: اقامه پنجاه و یک رکعت نماز، زیارت اربعین، انگشت به دست راست کردن، جبین را در سجده بر خاک گذاشتن و در نماز بسم الله الرحمن الرحيم را بلند گفتن». (مصباح المتهجد و سلاح المتعبد، طوسی، ج ۲، ص ۷۸)

۱. سیدالشهدا (ع) در زیارت اربعین

زیارت اربعین یکی از مهم ترین محورهای حیاتی فرهنگ شیعه است. زیارت اربعین حاوی مضامین بلندی از قبیل یک دوره امام شناسی است. به طور کلی در این زیارت به ویژگی های امام (ع) از قبیل مقام عبودیت، تحمل غم و اندوه برای اصلاح جامعه، بخشیدن هستی خود برای نجات جامعه و ... اشاره شده است. (مجموعه مقالات اربعین، جمعی از نویسندگان حج و زیارت، ص ۱۸۱ - ۱۸۸)

۲. اهداف امام حسین (ع)

در فرای از زیارت اربعین این گونه آمده است که: «وَقَدْ تَوَازَرَ عَلَيْهِ مَنَ غَرَّتْهُ الدُّنْيَا وَ بَاعَ حَظَّهُ بِالْأَذْلِ الْأَذْنَى وَ شَرَى آخِرَتَهُ بِالْتَّمَنِ الْأَوْكِسِ وَ تَغَطَّرَسَ وَ تَرَدَّى فِي هَوَاهُ وَ أَسْخَطَ نَبِيَّكَ وَ أَطَاعَ مَنَ عِبَادِكَ أَهْلَ الشَّقَاقِ وَ النَّفَاقِ وَ حَمَلَةَ الْأَوْزَارِ الْمُسْتَوْجِبِينَ النَّارَ فَجَاهَدَهُمْ فَيَكُ صَابِرًا مُحْتَسِبًا حَتَّى سَفَكَ فِي طَاعَتِكَ دَمَهُ»، «درحالی که بر علیه او به کمک هم برخاستند، کسانی که دنیا مغرورشان کرد و بهره واقعی خود را به فرومایه ترین و پست ترین چیز فروختند و آخرتشان را به کمترین بها به گردونه فروش گذاشتند، تکبر کردند و خود را در دامن هوای نفس انداختند، تو را و پیامبرت را به خشم آوردند و اطاعت کردند از میان بندگان، اهل شکاف افکنی و نفاق و بارکشان گناهان سنگین و سزواران آتش را پس با آنان درباره تو صابرانه و به حساب تو جهاد کرد، تا در طاعت تو خونش ریخته شد». (تهذیب الأحكام، طوسی، ج ۶، ص ۱۱۳)

اسرار زیارت اربعین

زیارت اربعین همان گونه که مضامین سرشار اعتقادی را دارا است. اسراری از قبیل ورود بشر به نور و راه ثابت، خروج از خصایص دنیایی، اتصال به عالم بالا و در نهایت رسیدن به تعالی و کمال را دارد. (اسرار زیارة الاربعین، محمد السند، ص ۱۲)

۳. سلام های زیارت

یکی از زیبا و بلاغت هایی که در زیارت اربعین مورد توجه می باشد، سلام هایی است که به صورت توصیفی در این زیارت آمده است. دقت در محتوای هر سلام، مضامین روحانی و اعتقادی را به همراه دارد که خواننده را به تامل و بصیرت افزایشی فرا می خواند.

در این سلام ها می خوانیم:

* «السَّلَامُ عَلَى وَلِيِّ اللَّهِ وَ حَبِيبِهِ»، «سلام بر ولی و دوست خدا».

* «السَّلَامُ عَلَى خَلِيلِ اللَّهِ وَ نَجِيِّهِ»، «سلام و درود بر خلیل و گزیده خدا».

* «السَّلَامُ عَلَى صَفِيِّ اللَّهِ وَ ابْنِ صَفِيَّهِ»، «درود بر برگزیده خدا و پسر انتخاب شده خدا».

* «السَّلَامُ عَلَى الْحُسَيْنِ الْمَظْلُومِ الشَّهِيدِ»، «درود بر حسین مظلوم شهید».

* «السَّلَامُ عَلَى أَسِيرِ الْكُرْبَاتِ وَ قَتِيلِ الْعَبْرَاتِ»، «سلام بر کسی که اسیر و گرفتار بلایا و اندوه ها شد و کشته برای اشک ها». (تهذیب الأحكام، طوسی، ج ۶، ص ۱۱۳)

۴. موت و حیات نمونه

در فرار دیگری از زیارت اربعین آمده است از صفوان بن مهران نقل شده که امام صادق (ع) فرمود: «عَشَّتْ سَعِيدًا وَ مَضِيَّتْ حَمِيدًا وَ مِتَّ قَتِيدًا مَظْلُومًا شَهِيدًا»، «خوشبخت زیستی و ستوده درگذشتی و از دنیا رفتی گم گشته و مظلوم و شهید». (تهذیب الأحكام، طوسی، ج ۶، ص ۱۱۳)

نجوا با سیدالشهدا (ع)

بسوز ای دل که امروز اربعین است

عزای پور ختم المرسلین است

قیام کربلایش تا قیامت

سراسر درس بهر مسلمین است

دلا کوی حسین عرش زمین است

مطاف و کعبه دل ها همین است

اگر خیل شهیدان حلقه باشند

حسین بن علی، آن را نگین است

دل ما در پی آن کاروان است

که از کرب و بلا، با غم روان است

چه زنجیری به دست و بازوان است

که گریان دیده روح الامین است

به یاد کربلا دل ها غمین است

دلا خون گریه کن چون اربعین است.